

Archeologienota

Melsele – Hazaarddam 2024

Programma van maatregelen

RAPPORT

Rapporten van Erfpunt – team Onderzoek

303

Project

Melsele – Hazaarddam 2024

Projectcode Agentschap Onroerend Erfgoed

2024J146

Uitvoerder project

Erfpunt – team Onderzoek

OE/ERK/Archeoloog/2016/00101

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Auteurs

Thierry Van Neste

Wetenschappelijke begeleiding

Erfpunt - team Beheer

© Erfpunt – team Onderzoek, 2024

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Erfpunt.

Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN 0778-3841

Erfpunt - team Onderzoek

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Tel +32 (0)3 778 87 59

onderzoek@erfpunt.be

www.erfpunt.be

www.facebook.com/Erfpunt

<https://sketchfab.com/Erfpunt>

1. Volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

In het kader van de omgevingsvergunning werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van de resultaten hiervan kan gesteld worden dat de geplande werken geen impact zullen hebben op waardevol archeologisch erfgoed en dat er geen verdere maatregelen moeten getroffen worden in het kader van archeologisch erfgoed. Het uitgevoerde vooronderzoek kan dientengevolge als volledig beschouwd worden.

2. Aanwezigheid van een archeologische site

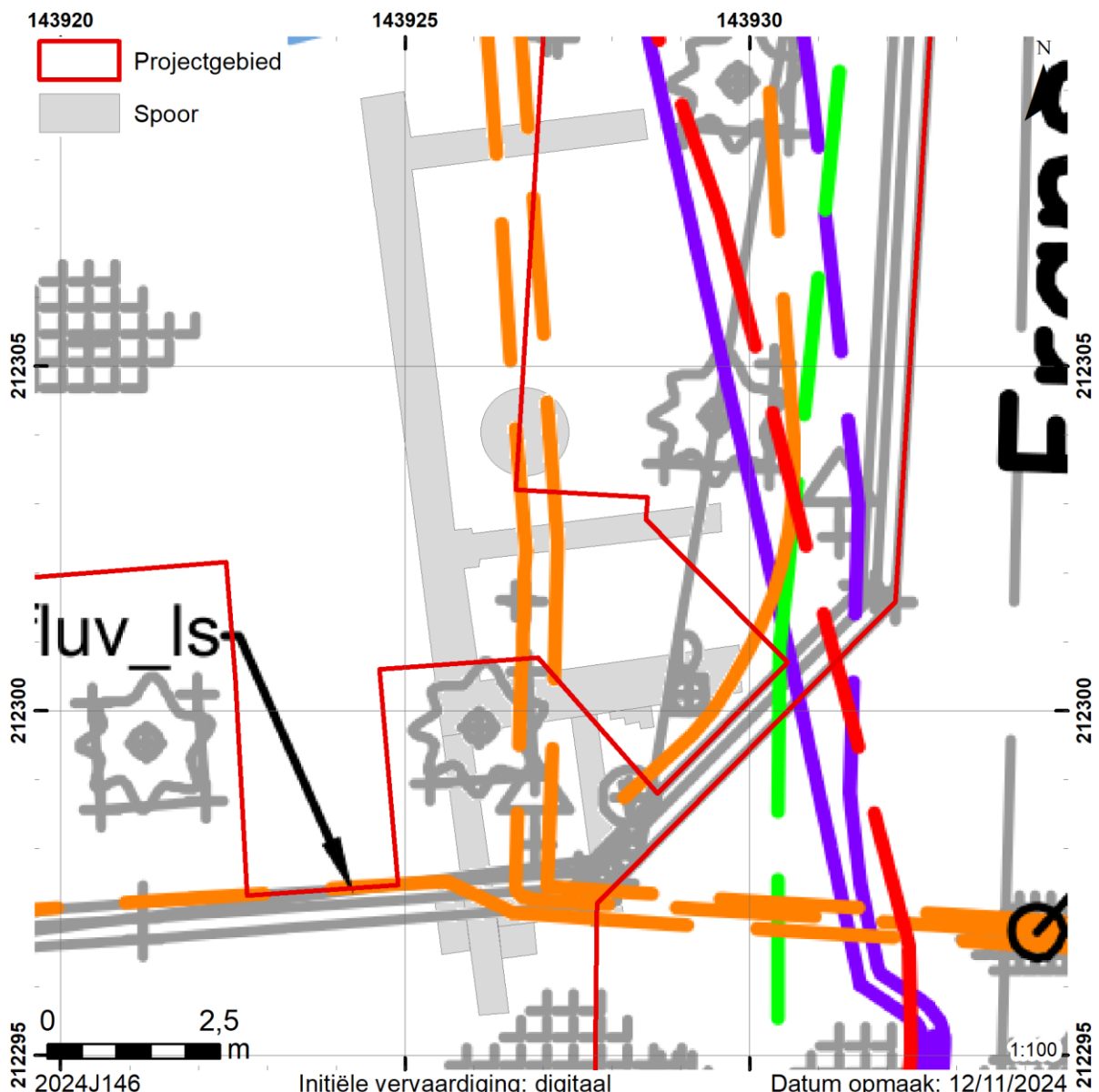
Algemeen geldt een uitermate lage archeologische verwachting. De bestaande verharding, de nutsleidingen en de bestaande rioleringen zullen reeds gezorgd hebben voor een verregaande verstoring van de ondergrond. Dientengevolge kan een uitermate lage verwachting vooropgesteld worden voor resten vanaf de prehistorie tot de (vroeg) middeleeuwen.

De Hazaarddam is een weg die minstens tot de 17de eeuw teruggaat. Aangezien de oorsprong van Melsele teruggaat tot de 10de of 11de eeuw, algemeen aangenomen wordt dat het wegennetwerk (in Vlaanderen) vanaf de 12de eeuw grotendeels vastgelegd werd en vervolgens vrijwel ongewijzigd bleef tot de ontwikkeling van de steenwegen in de 18de en 19de eeuw¹, en historische kaarten wijzen op een gebrek aan bebouwing – uitgezonderd het zogenaamde “Huis van Briels” – binnen het projectgebied, geldt ook een uitermate lage verwachting voor de aanwezigheid van archeologische resten vanaf de (volle) middeleeuwen. Een uitzondering hierop zou kunnen bestaan uit restanten van oudere wegdekken. De werfbegeleiding van de heraanleg van de kerkomgeving leverde aan de Dambrugstraat restanten op die teruggingen tot de 11de eeuw. Daarbij dient evenwel de belangrijke kanttekening geplaatst te worden dat die straat gelegen was/is aan de rand van de vallei van de Melselebeek, waardoor de oudste pakketten aanmerkelijk lager gelegen waren. De Hazaarddam is echter gelegen op een relatief hoog en vlakker deel van Melsele. De waarnemingen bij de onderzoeken aan de Sabot, de N70 en de Schoolstraat toonden reeds duidelijk aan dat het archeologische vlak hier op vrij beperkte diepte terug te vinden is. Gezien de aanwezigheid van recente rioleringen, nutsleidingen en verhardingen kan dan ook gesteld worden dat eventueel oudere wegdekken reeds (ernstig) verstoord zullen zijn. Dit kan kracht bijgezet worden door het feit dat de werfopvolging van de wegenwerken in de Torenstraat in 2005 evenmin relevante resultaten opleverde. Precies door hun functie worden wegen daarenboven algemeen gekenmerkt door een gebrek aan artefacten, waardoor de datering van oudere fasen – zelfs indien deze aanwezig zijn – veelal sterk bemoeilijkt tot onmogelijk gemaakt wordt. Daarbij kunnen we verwijzen naar de bovenste pakketten aan de Dambrugstraat die evenmin duidelijk

¹ Tys 2004, 190.

gedateerd konden worden. Ook bij het onderzoek aan de N70 bleken eventueel oudere wegfasen onherkenbaar, dan wel volledig vernield te zijn door de jongere wegenis.

Een belangrijke uitzondering op vlak van bebouwingsresten is het huidige Frans Brielsplein. Het onderzoek in 2005-2006 heeft reeds duidelijk aangetoond dat hier wel degelijk resten van de 16de/17de-eeuwse hofstede aanwezig zijn, of beter gesteld: waren. Net het feit dat het archeologische onderzoek uitgevoerd werd in het kader van wegenwerken toont aan dat deze resten ondertussen (grotendeels) geroerd zijn. De bestaande verstoring wordt duidelijk weergegeven op kaart 1, waar de locatie van de nutsleidingen en plantvakken op de voormalige resten geprojecteerd worden. De luchtfoto uit 2006 toont bovendien aan dat de uitvoering van de werken ook verder naar het westen toe, richting Hazaarddam, reikten, waardoor ook de potentiële resten daar reeds (ernstig) geroerd zullen zijn. De kans is dan ook eerder beperkt dat er in het overige deel van de Hazaarddam alsnog resten van dit gebouw aanwezig zijn.

Kaart 1. Plattegrond van de gebouwresten van het "Huis van Briels" ten opzichte van de aanwezige nutsleidingen en plantvakken.

3. Waardering van de archeologische site

Aan het oostelijke uiteinde van de Hazaarddam, ter hoogte van het Frans Brielsplein, was tot 1938 een hofstede aanwezig die opgericht werd tegen het einde van de 16de eeuw. De resten hiervan werden reeds in beperkte mate onderzocht tijdens de werfbegeleiding van de heraanleg van de kerkomgeving. Hoewel deze zone bij die werken en de inplanting van nutsleidingen verstoord werd, kan niet uitgesloten worden dat hier alsnog resten van het "Huis van Briels" aanwezig zijn. Indien dit het geval zou zijn, kunnen deze resten als waardevol beschouwd worden.

In het overige deel van het projectgebied wordt geen waardevol archeologisch erfgoed verwacht.

4. Impactbepaling

Bij het inschatten van de impact van de werken dient rekening te worden gehouden met alle geplande bodemingrepen. Het begrip “bodemingreep” wordt door het agentschap Onroerend Erfgoed als volgt gedefinieerd:

“Dit is elke wijziging van de eigenschappen van de ondergrond door verwijdering of toevoeging van materie, door verhoging of verlaging van de grondwatertafel, of door samendrukken van materialen waaruit de ondergrond bestaat. Voorbeelden zijn uitgraven, baggeren, aanvoeren van nieuw materiaal, ophogen, opspuiten, langdurig verhogen of verlagen van de grondwatertafel en compacteren van de ondergrond. Dit begrip moet je ruim lezen: het is niet beperkt tot de effectieve uitgravingen (bv. Individuele funderingsputten), maar slaat op de volledige bebouwde of bewerkte zone, inclusief randinfrastructuur, omgevingsaanleg en werfzone.”²

Bij de geplande werken zal de voornaamste impact bestaan uit de aanleg van de riolering. Daarbij dient echter rekening te worden gehouden met het feit dat deze hoofdzakelijk het traject van de reeds aanwezige riolering zal volgen. Aangezien daar reeds sprake is van een bestaande verstoring, kan de werkelijke impact geminimaliseerd worden. De plaatsing van rioleringen buiten de bestaande trajecten zal wel voor een ernstige bijkomende impact zorgen. Rekening houdende met de archeologische verwachting, kan echter gesteld worden dat de reële impact op archeologisch erfgoed eerder beperkt tot zelfs verwaarloosbaar zal zijn.

Ter hoogte van het voormalige Huis van Briels zullen de geplande werken geen noemenswaardige impact hebben. Hier zal de bestaande inrichting namelijk enkel aangepast worden. De plaatsing van de voorziene fietsnietjes gaat gepaard met een uitermate beperkte ingreep.

Rekening houdende met de archeologische verwachting kan gesteld worden dat de geplande werken slechts een uitermate beperkte tot eerder verwaarloosbare impact zullen hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed.

5. Bepaling van maatregelen

Voor de afweging van de nood aan verder onderzoek moet rekening gehouden worden met de archeologische verwachting voor het projectgebied. Omwille van de redenen die uiteengezet werden in §2 kan gesteld worden dat deze eerder laag is. Een belangrijke uitzondering daarop is het Frans Brielsplein, waar de Hofstede “den Haesaert” stond die reeds (deels) archeologisch vastgesteld werd.

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2024h.

Hoewel een uitgebreider onderzoek van de resten van de hofstede zeker wenselijk zou zijn, dienen we rekening te houden met de geplande ingrepen. Ter hoogte van het Frans Brielsplein zijn deze namelijk uitermate beperkt tot de plaatsing van fietsnietjes aan de bestaande plantvakken. Hoewel de plaatsing daarvan technisch gezien gepaard gaat met een verstoring, is deze dermate lokaal en beperkt in omvang waardoor een verder onderzoek in deze zones volstrekt nutteloos zou zijn, zeker wanneer we rekening houden met het amper 18 jaar oude karakter van de aanwezige infrastructuur en de ingrepen die gepaard gingen met de aanleg daarvan. Een verder onderzoek van deze zone zou dientengevolge een grotere bodemingreep/verstoring teweegbrengen dan de geplande werken zelf.

De plaatsing van de gescheiden riolering zal – in de zones buiten de bestaande riolering – dan weer wel gepaard gaan met een diepgaande verstoring van de bodem. De kans dat een archeologisch onderzoek binnen deze zones relevante kenniswinst zou opleveren is, gezien de uitermate lage archeologische verwachting, dan weer verwaarloosbaar. De kost van een dergelijk onderzoek kan dientengevolge niet verantwoord worden.

Deze combinatie van factoren noopt ons er toe te stellen dat een verder archeologisch onderzoek – hoewel zeker wenselijk ter hoogte van het Frans Brielsplein – in het kader van de geplande werken niet opportuun is. Voor de uitvoering van de vooropgestelde werken, vervat in onderhavige archeologienota, zijn dan ook geen bijkomende maatregelen vereist op vlak van archeologie.

Dit advies doet echter absoluut geen afbreuk aan de meldingsplicht, zoals vermeld in artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet.